

کاربرد ابزارهای مدیریتی گردشگر - مبنا در مدیریت مناطق تفریحی

سمیه گلدوی^{۱*}

S.galdavi@yahoo.com

مرجان محمدزاده^۲

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۲/۲۱

تاریخ دریافت: ۹۴/۰۹/۱۰

چکیده

امروزه تقاضا برای استفاده تفریحی از محیط‌های طبیعی به طور چشمگیری افزایش یافته است. افزایش استفاده تفریحی در این مناطق منجر به تخریب منابع و در اغلب موارد موجب نارضایتی بازدیدکنندگان شده است. حفظ مناطق تفریحی و تامین رضایت بازدیدکنندگان نیاز به استفاده از رهیافت‌هایی دارد که نظرات بازدیدکنندگان را در مدیریت مناطق تفریحی در نظر بگیرد. در مطالعه حاضر رهیافت‌های مدیریت مناطق تفریحی - که در آن‌ها از نظرات بازدیدکنندگان در مدیریت مناطق تفریحی استفاده می‌شود - شامل برنامه‌ریزی مبتنی بر محل (PBP)، مدیریت مبتنی بر منافع (BBM)، سیستم مدیریت منظره (SMS) و استفاده از اطلاعات بازدیدکنندگان (NVUM) توصیف و نحوه اجرای آن‌ها ارائه شده است. PBP بر مبنای درک مفاهیم و ارزش‌های مردم در خصوص مکان‌های جغرافیایی مختلف است. این ارتباط و وابستگی بین مردم و مکان ممکن است روحی، روانی، اجتماعی، فرهنگی و یا ریشه در استفاده تاریخی افراد و گروه‌ها داشته باشد. BBM بر مبنای منافع حاصل از تفریح است و منطقه را بر مبنای نتایج سودمند حاصل از استفاده تفریحی طبقه‌بندی می‌کند. SMS یک ابزار مدیریت بصری است که استفاده از ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد را در برنامه‌ریزی و مدیریت تفریحی امکان‌پذیر می‌نماید. NVUM شامل اطلاعات جمع‌آوری شده از بازدیدکنندگان است که می‌تواند برای شناسایی رفتار، ترجیحات، نیازها، تقاضا و میزان رضایت بازدیدکنندگان در مدیریت منابع تفریحی استفاده شود. این ابزارها از نظرات مردم در تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی استفاده می‌کنند. بنابراین با استفاده از این ابزارها می‌توان در راستای مدیریت موفق مناطق تفریحی با تامین رضایت بازدیدکنندگان و حفظ کیفیت منطقه گام برداشت.

کلمات کلیدی: منابع تفریحی، برنامه‌های مدیریتی، حفاظت از منابع، رضایت بازدیدکنندگان، ابزارهای مدیریتی

۱- دکتری آمایش محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران (مسئول مکاتبات).

۲- استادیار گروه محیط زیست، دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان، گرگان، ایران.

Rectreation areas management Application of tourism based management tools in recreational

Somayeh Galdavi^{1*} (*Correspondin Author*)

S.galdavi@yahoo.com

Marjan Mohammadzadeh²

Abstract

Nowadays, demand for the recreational use in natural environment has increased significantly. Increasing recreational use in these areas lead to destruction of natural resources and also caused to visitors' dissatisfaction. Maintaining recreational places and providing visitors' satisfaction require the use of approaches which consider visitors opinion in the recreational areas management. In this study, some approaches of recreational areas management, that use visitor's opinion in the recreational areas management including Place-Based Programming (PBP), Benefit-Based Management (BBM), Scenery Management System (SMS) and the use of visitor information (NVUM) have been described. PBP is based on understanding the people' concepts and values in different special geographic locations. The relationship and dependence between people and places may be associated with emotional, psychological, social, cultural and historical properties of individuals and groups which used the places. BBM is based on the benefits of outdoor recreation and classified recreational area based on the benefits of recreational use. SMS is a visual management tool which uses people's aesthetic preferences for recreational planning and management. NVUM includes information collected from visitors which can be used to identify visitors' behavior, preferences, needs, demands and their satisfaction that used for recreational resource management. These tools use people opinions for developing management protocols. Therefore, successful management of recreational areas associated with preparing visitors' satisfaction along with maintaining quality of recreational area can be possible using these tools.

Keywords: Recreational Resources, Management Programmes, Resource Protection, Visitors Satisfaction, Management Tools

1-Ph.D. of Environmental Sciences, Faculty of fisheries and Environmental sciences, Gorgan University of Agriculture Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran (Corresponding Authors).

2-Assistant Professor, Faculty of fisheries and Environmental sciences, Gorgan University of Agriculture Sciences and Natural Resources, Gorgan, Iran.

مقدمه

ویژگی‌های جامعه صنعتی سبب شده بسیاری از مردم به تفرجگاه‌های طبیعی دور از شهرها روی آورند (۱). این وضعیت در سراسر جهان رو به گسترش است و به تبع آن شمار استفاده‌کنندگان از این مناطق پیوسته رو به افزایش بوده است. تحلیل نیروها و عوامل مربوط به تقاضای تفریح و تفرج در کشور نیز نشان می‌دهد که این نیاز به سرعت رو به افزایش است (۲). امروزه، پارک‌ها و مناطق تحت حفاظت به طور فزاینده‌ای برای مردم حایز اهمیت هستند. این مناطق به دلایل گوناگون برای مردم مهم و حیاتی هستند: ارایه فضاهای باز و سبز، آسایش خیال و رها کردن از مشغله‌های زندگی، حفاظت از حیات وحش و دیگر عناصر تنوع زیستی و همچنین حفاظت از منابع تاریخی و فرهنگی که نشانگرهای مهمی از جامعه هستند و البته، از جنبه گردشگری و تفرج. این مناطق با ارایه فعالیت‌های اوقات فراغت سالم و رضایت‌بخش، برخورد صمیمی در محیط‌های بیرون، فرصت‌هایی برای ایجاد همبستگی خانواده، لذت بردن و قدردانی از محیط زیست طبیعی و میراث فرهنگی را در کنار حفاظت از محیط زیست، حیات وحش و تنوع زیستی، اشتغال و توسعه اقتصادی مردم محلی و جوامع و بسیاری از مزایای دیگر فراهم می‌نمایند (۳). این امر سبب افزایش گرایش به تفرج و توریسم طبیعت محور در مناطق تحت حفاظت جهان گردیده است. با این حال، در بسیاری از کشورها اثرات مستقیم و غیر مستقیم فعالیت‌های تفرجی بر پوشش گیاهی در مناطق تحت حفاظت بررسی شده است. اثرات مستقیم مانند از بین رفتن پوشش گیاهی ناشی از ساخت جاده و سازه‌های مختلف، فشرده شدن خاک و لگدمال شدن پوشش گیاهی در اثر تردد گردشگر و اثرات غیر مستقیم شامل پراکندگی و افزایش علف‌های هرز توسط انسان و خودروها است (۴). تغییرات ناشی از استفاده تفرجی را می‌توان با ممنوع کردن تمام چنین فعالیت‌هایی حذف نمود. با این حال، تفرج یک استفاده معمول از طبیعت است و حتی اگر استفاده تفرجی از مناطق طبیعی حذف شود تغییرات انسانی

حاصل از سایر فعالیت‌ها غیر از تفرج هنوز در داخل و نیز در خارج از منطقه به عنوان یک مشکل باقی می‌ماند (۴ و ۵). این موضوع سبب توسعه انواع چارچوب‌ها، مفاهیم و برنامه‌های مدیریت بازدیدکنندگان در مناطق تفرجی - گردشگری گردیده است. امروزه برنامه‌ریزی تفرجی با تمرکز بر فعالیت‌های تفرجی مبتنی بر طبیعت، همراه با کاهش اثرات بالقوه آن‌ها بر منابع طبیعی، یک چالش اصلی برای برنامه‌ریزان و متخصصان تفرجی در بسیاری از مناطق تحت حفاظت در سراسر جهان است (۶). با این حال، چگونه می‌توان پارک‌ها و مناطق تحت حفاظت را برای به حداکثر رساندن کارایی و سودمندی آن‌ها مدیریت نمود؟ به طور کلی، پارک‌ها و مناطق تحت حفاظت به منظور کسب دو هدف ایجاد می‌شوند: (۱) حفاظت از منابع پارک و کیفیت تجربه بازدیدکننده و (۲) تطابق استفاده بازدیدکننده و لذت بردن از حضور در منطقه. این اهداف می‌توانند مکمل هم باشند مثلاً هنگامی که استفاده بازدیدکننده منجر به حمایت گسترده از پارک‌ها و مناطق تحت حفاظت می‌شود، از جمله فرصت‌های توسعه اقتصادی برای جوامع محلی و درآمد مورد نیاز برای مدیریت پارک‌ها. با این حال، این اهداف اغلب هنگامی که میزان و نوع استفاده بازدیدکننده منجر به ایجاد اثرات غیر قابل قبول بر منابع پارک و کیفیت تجربه بازدیدکننده می‌شود می‌توانند در تضاد با هم باشند (۳).

در مطالعه حاضر برخی از رهیافت‌های مدیریت مناطق تفرجی - که در آن‌ها از نظرات بازدیدکنندگان در مدیریت مناطق تفرجی استفاده می‌شود - شامل برنامه‌ریزی مبتنی بر محل^۱ (PBP)، مدیریت مبتنی بر منافع^۲ (BBM)، سیستم مدیریت منظره^۳ (SMS) و برنامه پایش اطلاعات بازدیدکنندگان ملی^۴ (NVUM) توصیف و مراحل و نحوه اجرای آن‌ها ارایه شده است. جدول ۱ توصیفی کلی از این رهیافت‌ها را نشان می‌دهد.

- 1- Place-based planning
- 2- Benefits-based management
- 3- Scenery Management System
- 4- National Visitor Use Monitoring

تفرجی به بررسی منافع مورد انتظار جوامع از جنبه‌های مختلف نظیر روحی - روانی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی پرداختند. نتایج نشان داد که مدیریت پارک باید تعامل بیش‌تری با جوامع محلی داشته باشد و فرصت‌های بیش‌تری برای برقراری این تعامل فراهم نماید (۹). همچنین، دفتر برنامه‌ریزی ایالات متحده (۲۰۰۹)، رهیافت **BBM** را برای مدیریت منطقه تفرجی دلتا ریور (**Delta River**) که شامل طبیعت و حیات وحش منحصربفردی بود استفاده نمود. این منطقه شامل ۱۶۰ مایل آبراهه و ۲۱ دریاچه و دارای ارزش‌های فرهنگی، طبیعی و زیبایی‌شناختی بود. آن‌ها در مطالعه خود نتایج و منافع مورد نظر مردم از فعالیت‌های تفرجی را شناسایی نمودند و در مدیریت منطقه برای تامین آن‌ها برنامه‌ریزی نمودند (۱۰). همچنین، کیل و همکاران (۲۰۱۵) رهیافت **BBM** را برای بهبود طرح‌ریزی و مدیریت یک منطقه تفرجی بر مبنای منافع و نتایج مورد نظر مردم از حضور در این منطقه تفرجی استفاده نمودند. همچنین، آن‌ها به بررسی نظرات مردم در خصوص ترجیحات و منافع مورد نظرها در دو گروه بازدیدکنندگان نزدیک و دور از منطقه پرداختند (۱۱).

این رهیافت‌ها در مطالعات بسیاری استفاده شده‌اند. از جمله اشتاین و کلارک (۲۰۰۱) در مطالعه‌ای رهیافت **BBM** را برای شناسایی، برنامه‌ریزی و مدیریت منافع حاصل از تفرج مبتنی بر طبیعت استفاده نمودند. آن‌ها با همکاری کمیسیون حفاظت از حیات وحش و شیلات فلوریدا، بازدیدکننده‌های محلی و غیر محلی را در پنج منطقه طبیعی در جنوب غربی فلوریدا مورد بررسی قرار دادند (۷). همچنین، اشتاین و اندرسون (۲۰۰۲) ترکیبی از مدیریت مبتنی بر منافع (**BBM**) و مدیریت اکوسیستمی را برای برنامه‌ریزی سیمای سرزمین در آبخیز دریاچه لیچ در مینه‌سوتا استفاده نمودند. آن‌ها بیان نمودند که با حرکت افراد بیش‌تری به مناطق روستایی جهت حفظ ارزش‌های متنوع سیمای سرزمین برنامه‌ریزان و مدیران نیاز به بررسی بیش‌تر سیمای سرزمین دارند. آن‌ها در مطالعه خود برای توسعه درک بهتر ارزش‌های سیمای سرزمین روستایی در یک اکوسیستم و مفهوم "مدیریت - منافع" تلاش نمودند (۸). لیهی و اندرسون (۲۰۰۵) از رهیافت **BBM** برای بررسی منافع مورد انتظار جوامع محلی از مناطق تفرجی استفاده نمودند. آن‌ها با تنظیم پرسش‌نامه و تکمیل آن توسط جوامع محلی و کارکنان مدیریت مناطق

جدول ۱ توصیف کلی از برنامه‌های مدیریت بازدیدکنندگان برگرفته از لی و همکاران، (۲۰۱۱)

ردیف	رهیافت مدیریتی	توصیف کلی
۱	سیستم مدیریت منظره (SMS)	یک ابزار مدیریت بصری است که توسط معماران سیمای سرزمین جهت تهیه نقشه کیفیت منظره و حساسیت سیمای سرزمین طبیعی توسعه یافته است. با استفاده از SMS می‌توان ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد را در فعالیت‌های برنامه‌ریزی و مدیریت مناطق تفرجی امکان‌پذیر نمود.
۲	مدیریت مبتنی بر منافع (BBM)	یک رهیافت زون‌بندی را بر مبنای نتایج سودمند حاصل از تفرج در منطقه اعمال می‌کند و تمرکز بر نیازهای افراد در زون‌ها و اهداف آن‌ها در استفاده از محیط دارد.
۳	برنامه‌ریزی مبتنی بر مکان (PBP)	به دنبال درک مفاهیم و ارزش‌های مردم در خصوص مکان‌های جغرافیایی است. این روابط ممکن است روحی، روانی، اجتماعی، فرهنگی و یا ریشه در استفاده تاریخی افراد و گروه‌ها داشته باشد.
۴	برنامه پایش اطلاعات بازدیدکنندگان (NVUM)	NVUM اطلاعاتی در مورد مشارکت کارکنان منطقه و رفتار، ترجیحات و رضایت بازدیدکننده در منطقه مورد نظر جمع‌آوری می‌کند. این برنامه از سوالات استاندارد و یک پروتکل نمونه برای درک ویژگی‌ها و ترجیحات بازدیدکنندگان در استفاده از مناطق تفرجی عمومی و برای برآورد تقاضا تفرجی آینده استفاده می‌کند.

SMS برای مسیرهای پیاده‌روی طراحی شده در این منطقه

سازمان مدیریت منطقه تفرجی جورجیا (۲۰۰۶) از رهیافت

که جمع‌آوری اطلاعات در برنامه NVUM می‌تواند از طریق مصاحبه، پرسش‌نامه و تماس تلفنی تهیه شود و در تعیین برنامه‌های مدیریتی استفاده گردد (۱۷). سازمان جنگل ایالات متحده (۲۰۱۰) در گزارشی به بررسی نتایج پایش استفاده بازدیدکنندگان از مناطق تفریحی جنگلی پرداختند. آن‌ها در دوره‌های ۵ ساله پایش استفاده بازدیدکنندگان را به منظور تامین نیازهای بازدیدکنندگان با هدف حفاظت از منابع تفریحی و بررسی ترجیحات و علایق تفریحی افراد انجام می‌دهند (۱۸).

در خصوص رهیافت NVUM در ایران نیز پژوهش‌هایی انجام شده است که در این مطالعات بیش‌تر به بررسی نیازها، ترجیحات تفریحی، تمایل افراد به پرداخت ورودیه، ارزش‌گذاری اقتصادی و حفاظتی مناطق تفریحی پرداخته شده است. از جمله اسماعیلی ساری و لطیفی اسکویی (۱۳۸۷) در مطالعه‌ای به ارزش‌گذاری اقتصادی - تفریح‌گاهی پارک جنگلی عون بن علی در تبریز پرداختند (۱۹). نخعی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه‌ای ارزش حفاظتی پارک جنگلی نور و میزان تمایل به پرداخت افراد (WTP) برای حفاظت از این پارک را با استفاده از روش ارزش‌گذاری مشروط (CVM) و پرسش‌نامه برآورد نمودند. نتایج نشان داد که ۷۰ درصد افراد تحت بررسی حاضرند برای حفاظت از پارک جنگلی نور مبلغی پرداخت کنند. متوسط تمایل به پرداخت هر خانوار برای حفاظت از پارک ۱۲۶۴۶ ریال در ماه بدست آمد. همچنین، ارزش حفاظتی سالانه پارک برای هر هکتار ۲۲۹۷۰۷۳۱۴ ریال برآورد شده است. نتایج آن‌ها نشان داد که پارک‌های جنگلی از ارزش حفاظتی بالایی برخوردار هستند که این نکته می‌تواند برنامه‌ریزان و مدیران اجرایی، اجتماعی و اقتصادی را در برنامه‌ریزی حفاظت و بهره‌برداری از منابع طبیعی یاری دهد (۲۰). همچنین، خاکسارآستانه و همکاران (۱۳۹۰) ارزش تفریحی پارک‌های جنگلی شهر مشهد و میزان تمایل به پرداخت را با استفاده از روش ارزش‌گذاری مشروط و تکمیل ۶۵۰ پرسش‌نامه برآورد نمودند. نتایج نشان داد ۸۷ درصد افراد بررسی شده، حاضر به پرداخت مبلغی برای استفاده تفریحی از پارک‌های جنگلی شهر مشهد هستند و متوسط

در سال ۲۰۰۴ نمود. آن‌ها در بررسی خود منطقه را براساس نظرات مردم و کارشناسان از نظر زیبایی‌شناختی طبقه‌بندی نمودند. سپس، میزان رضایت مردم از مسیرهای پیاده‌روی طراحی شده را تعیین نمودند. آن‌ها از این رهیافت جهت تعیین محل ایجاد آلاچیق‌ها، نقاط دید، اردوگاه‌ها، منابع آبی و مسیرهای فرعی برای رسیدن به این موارد استفاده کردند (۱۲). همچنین، جرموند (۲۰۰۹) از این رهیافت برای بررسی تاثیر بصری توسعه نفت و گاز در اراضی ملی تحت حفاظت ایالات متحده استفاده نمود. نتایج پژوهش وی نشان داد که استخراج این منابع تاثیر بصری منفی در سیمای سرزمین دارد و وجود آن‌ها باعث کاهش زیبایی مناظر منطقه می‌شود (۱۳). پاکارد (۲۰۱۰) رهیافت SMS را برای طرح‌ریزی سیمای سرزمین و توسعه دستورالعملی برای مدیریت تفرج در مناطق ساحلی در یاجه تاهو استفاده نمود. وی با استفاده از این رهیافت لیستی از شرایط سیمای سرزمین در مناطق ساحلی تهیه نمود. سپس، منطقه را براساس ویژگی‌های سیمای سرزمین، با توجه به قابلیت جذابیت بصری و خصوصیات نوع سیمای سرزمین طبقه‌بندی نمود (۱۴). دفتر برنامه‌ریزی اراضی ایالات متحده (۲۰۱۵) در ارزیابی محیط‌زیستی سیستم خطوط لوله در Hawkeye از رهیافت SMS استفاده نمود و براساس این رهیافت منطقه را در ۵ طبقه شامل مناطق خیلی جذاب و خوش منظره تا مناطق با جذابیت خیلی کم طبقه‌بندی نمود (۱۵).

وایت و همکاران (۲۰۰۷) از برنامه NVUM برای تعیین سطح استفاده تفریحی از اراضی جنگلی در دسترس در سطح ملی و منطقه‌ای استفاده نمودند. آن‌ها در مطالعه خود از طبقه‌بندی مصاحبه با بازدیدکنندگان اطلاعات مورد نیاز خود را تامین نمودند. آن‌ها اظهار نمودند که برنامه NVUM برای بسیاری از تحلیل‌های مدیریتی و اجرایی در سطوح ملی و منطقه‌ای مفید است (۱۶). همچنین، برنز (۲۰۱۰) از اطلاعات جمع‌آوری شده از طریق برنامه NVUM جهت تحلیل وضعیت اراضی جنگلی ناحیه ۶ در ایالات متحده استفاده و برنامه‌های مدیریتی برای منطقه تدوین نمود. وی اظهار نمود

و کروگر (۲۰۰۸) رهیافت PBP را در مدیریت ۴ منطقه جنگلی استفاده نمودند. آن‌ها در مطالعه خود رهیافت PBP را تشریح و بیان نمودند که مفاهیم و ارزش‌های مکانی می‌تواند به عنوان یک راهنما در طرح‌ریزی فعالیت‌های مدیریتی استفاده شوند (۲۷). همچنین، ویلیامز و همکاران (۲۰۰۹) از رهیافت برنامه‌ریزی مبتنی بر مکان (PBP) برای مدیریت یک منطقه تحت حفاظت استفاده نمودند. آن‌ها بیان نمودند مکان نقش مهمی در تعیین برنامه‌های مدیریتی به منظور حفاظت از مناطق با مشارکت مردم دارد. آن‌ها در مطالعه خود درک افراد از مکان‌های مختلف یک منطقه تفریحی حفاظتی و نیز احساس تعلق مکانی را بین بازدیدکنندگان، مردم محلی و موسسات ذی‌نفع بررسی نمودند (۲۸).

مطالعات انجام شده در زمینه رهیافت‌های ذکر شده در تفرج‌گاه‌های طبیعی نشان می‌دهد که استفاده از نظرات و دیدگاه‌های بازدیدکنندگان در مدیریت تفرج‌گاه‌ها نقش مهمی در تامین نیازها و ترجیحات تفریحی افراد و به طبع در تامین رضایت بازدیدکنندگان دارد. همچنین استفاده از این رهیافت‌ها امکان استفاده از نظرات مردم را در تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی فراهم می‌کند که این امر در مدیریت موفق مناطق تفریحی با تامین رضایت بازدیدکنندگان و حفظ کیفیت منطقه موثر است. در مطالعه حاضر به معرفی و توصیف ابزارهای مدیریتی گردشگر - مبنا در مناطق تفریحی پرداخته می‌شود.

مواد و روش‌ها

در این بخش نحوه اجرای هر یک از رهیافت‌های ذکر شده توصیف می‌شود.

• سیستم مدیریت منظره (SMS)

سیستم مدیریت منظره در اواسط ۱۹۹۰ برای ادغام "سیستم‌های مدیریت منابع بصری" متفاوت که توسط سازمان خدمات جنگل و دفتر برنامه‌ریزی ایالات متحده استفاده می‌شد، ایجاد گردید. این برنامه توسط معماران سیمای سرزمین برای تهیه نقشه کیفیت منظره و حساسیت سیمای سرزمین طبیعی به طوری که ترجیحات بصری مردم در

تمایل به پرداخت بازدیدکنندگان برای ارزش تفریحی این پارک‌ها ۱۲۸۷ ریال برای هر بازدید و ارزش کل تفریحی سالانه آن بیش از ۶/۳ میلیارد ریال برآورد شده است (۲۱). ناجی و همکاران (۱۳۹۰) ارزش تفریحی پارک جنگلی قائم کرمان را با استفاده از روش ارزش‌گذاری مشروط برآورد نمودند. آن‌ها برای دست‌یابی به این هدف و برآورد تمایل به پرداخت افراد، از الگوی لوجیت، بر مبنای روش حداکثر دست‌یابی استفاده نمودند. نتایج نشان داد میانگین تمایل هر فرد به پرداخت برای بازدید از این منطقه ۲۱۵۷ ریال و تمایل به پرداخت سالانه هر خانوار ۱۷۸۱۹۱/۳۳ ریال بوده است (۲۲). صالح‌نیا و همکاران (۱۳۹۲) نیز ارزش بهبود وضعیت محیط زیستی دریاچه ارومیه را با استفاده از روش آزمون انتخاب برآورد نمودند. لذا در تحقیق خود به بررسی ترجیحات و استخراج مقادیر تمایل به پرداخت شهروندان ارومیه جهت بهبود ویژگی‌های محیط زیستی این دریاچه پرداختند. نتایج نشان داد که بیش‌ترین تمایل به پرداخت به بهبود ارتفاع سطح آب از شرایط بحرانی فعلی به سطح مطلوب (۲۶۰۰۰ ریال در سال به ازای هر خانوار) تعلق دارد (۲۳). زارع‌مهرجردی و ضیاءآبادی (۱۳۹۲) نیز در مطالعه‌ای ارزش حفاظتی منطقه شیرکوه و روستاهای تفریحی مجاور و اندازه‌گیری میزان تمایل به پرداخت افراد برای منافع حفاظتی این منطقه را برآورد نمودند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که ۷۹/۱ درصد افراد حاضر به پرداخت مبلغی جهت حفاظت از این منطقه هستند و متوسط تمایل به پرداخت ماهیانه هر خانوار مورد بررسی در این مطالعه برای حفاظت از منطقه، ۳۱۲۵۰ ریال برآورد شده است (۲۴).

وال (۲۰۰۳) از رهیافت PBP برای تدوین و ارزیابی برنامه‌های مدیریتی برای مناطق تحت حفاظت دریایی استفاده نمود. هدف وی حفظ تنوع زیستی و یکپارچگی منطقه و تامین نیازهای تفریحی بازدیدکنندگان منطقه بود (۲۵). همچنین، دولینگ و همکاران (۲۰۰۶)، از رهیافت PBP برای برنامه‌ریزی و مدیریت پارک‌های شهری در سیتل استفاده نمودند. آن‌ها اظهار کردند که جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در مدیریت مناطق تفریحی پارک‌ها تاثیرگذار است و این جنبه‌ها را در مطالعه خود مورد بررسی قرار دادند (۲۶). همچنین، فارنوم

طبقات متنوعی از نظر منظره شامل طبقه ممتاز، معمولی و کمینه طبقه‌بندی می‌کند (۱۳) و به طور کلی در ارزیابی کیفیت مناظر در سیمای سرزمین از معیارهای شکل زمین، پوشش گیاهی، خاک، اجسام آبی و زمین‌شناسی سطحی استفاده می‌نماید (۱۳، ۱۴ و ۳۱). SMS یک ابزار مورد استفاده برای طرح‌ریزی و اجرای فعالیت‌های مدیریت اراضی با در نظر گرفتن اهداف خصوصیات سیمای سرزمین و شرایط منظره است (۱۴). به عنوان نمونه پاکارد (۲۰۱۰) از رهیافت SMS برای طرح‌ریزی کاربری تفریحی در سواحل دریاچه Tahoe در ایالات متحده استفاده کرد. وی لیست جامعی از ویژگی‌های سیمای سرزمین منطقه جمع‌آوری نمود. در هر بخش از سرزمین با استفاده از GPS موقعیت جغرافیایی منطقه را ثبت و اطلاعاتی در خصوص شکل زمین و توپوگرافی، تیپ و نوع پوشش گیاهی، نوع گونه‌های درختی، نوع پوشش سرزمین (طبیعی یا انسان‌ساخت)، وجود اجسام آبی و نوع آن، ساختارهای زمین‌شناسی و نوع سازه‌های انسانی (در صورت وجود) جمع‌آوری نمود. همچنین، از هر منطقه تعدادی عکس که به خوبی ویژگی‌های بصری سرزمین را نشان دهد تهیه نمود. سپس از اطلاعات بدست آمده که به وضوح تفاوت‌های خصوصیات سیمای سرزمین منطقه در بخش‌های مختلف را نشان می‌داد برای طبقه‌بندی سواحل دریاچه بر مبنای قابلیت جاذبه بصری و نوع خصوصیات سیمای سرزمین استفاده نمود. این طبقه‌بندی به طور مستقیم در ارتباط با چگونگی توسعه تسهیلات در سرزمین با توجه به اثرات کیفیت مناظر سرزمین است. ایشان بر این اساس دستورالعملی برای طراحی سواحل منطقه بر مبنای ویژگی‌های بصری حال حاضر سرزمین فراهم نمودند (۱۴).

• مدیریت مبتنی بر منافع (BBM)

مدیریت منابع طبیعی منافع شخصی، اقتصادی، اجتماعی و محیط‌زیستی مهمی را برای بازدیدکنندگان و مردم محلی فراهم می‌کند (۹). چارچوب BBM انواع فرصت‌های تفریحی را برای تامین رضایت بازدیدکنندگان و جوامع فراهم می‌کند. به این منظور، مدیریت موثر مناطق طبیعی تحت حفاظت نیاز

فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده سازمان و تصمیم‌گیری‌های مدیریت گنجانده شود، توسعه یافت (۲۹). این رهیافت امکان ادغام زیبایی‌شناسی با دیگر منابع بیولوژیکی، فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی را در فرایند طرح‌ریزی فراهم می‌کند (۳۰). این سیستم بر مدیریت اکوسیستم‌ها و توسعه دستورالعمل‌های مدیریتی بر مبنای مدیریت سیمای سرزمین تاکید دارد. این رهیافت توسط سازمان ذکر شده برای مدیریت اراضی جنگلی ایجاد و سپس بطور گسترده در مناطق مختلف استفاده گردید (۱۴). فرآیند SMS شامل مراحل ذیل است.

- **یکپارچه‌سازی مناظر موجود:** در این مرحله درجه دست-نخوردگی و تمامیت خصوصیت سیمای سرزمین در مناطق مختلف و بر عکس، درجه قطع شدن و یا اختلال در مشاهده خصوصیات سیمای سرزمین تعیین می‌شود.

- **تعیین طبقات جذاب خوش منظره:** ارزش نسبی منظره اراضی را در یک خصوصیت سیمای سرزمین مشخص بر اساس شکل اراضی، پوشش گیاهی، زمین‌شناسی، ویژگی‌های فرهنگی و ویژگی‌های منابع آب بیان می‌کند.

- **تعیین قابلیت دید سیمای سرزمین:** قابلیت دید تابعی از ملاحظاتمانند سابقه دیدن بینندگان، طول مدت مشاهده، تعداد بینندگان، درجه جزئیات قابل تشخیص و تغییرات فصلی است. قابلیت دید اهمیت نسبی مناظر مختلف سرزمین نظیر جنگل و همچنین حساسیت آن منظره به تخریب بالقوه بر اساس فاصله از یک بیننده را نشان می‌دهد.

- **تحلیل مولفه اصلی:** درک مردم از جذابیت‌های سرزمین را توصیف و در شناسایی مکان‌های جذاب از دید مردم کمک می‌کند. این امر امکان به رسمیت شناختن ذهنیت مردم نسبت به سیمای سرزمین منطقه و تعیین اهمیت نسبی زیبایی-شناسی را برای مردم فراهم می‌کند.

- **تعیین قابلیت جذب بصری:** اشاره به توانایی نسبی هر سیمای سرزمین برای تطبیق تغییرات بشر بدون ایجاد تغییر در خصوصیات سیمای سرزمین و کیفیت منظره دارد. SMS ابتدا کیفیت مناظر سیمای سرزمین را از طریق ایجاد

مفید است خواه این پیشرفت قابل اندازه‌گیری باشد مانند افزایش سود و یا اندازه‌گیری آن سخت باشد مانند رشد معنوی (۸). مدیریت مبتنی بر منافع (BBM) بر تعیین و برنامه‌ریزی برای منافع در همه زمینه‌های مدیریت تفرج، از دستورالعمل‌های اجرایی سازمان‌ها تا تخصیص بودجه تاکید می‌کند (۳۳). چارچوب مدیریت مبتنی بر منافع (BBM) که در ایالات متحده، کانادا و نیوزیلند استفاده شده است برای ترکیب بهتر تمام ارزش‌های مناطق طبیعی در چارچوب مدیریت طراحی شده است. اگر چه تحقیق و اجرای BBM برای مدیریت مناطق تفرجی مبتنی بر طبیعت متمرکز شده است، با این حال، BBM یک رهیافت ساختار یافته برای شناسایی و برنامه‌ریزی برای محاسبه طیف متنوعی از ارزش‌ها و منافع مدیریت اکوسیستم فراهم می‌کند (۸). BBM بیان می‌کند که مدیران منطقه طبیعی نه تنها باید برای کمک به بازدید کننده در محل برای دست‌یابی به منافع روانی و فیزیولوژیکی از یک منطقه طبیعی (به عنوان مثال آمادگی جسمانی، رهایی از استرس، آموزش محیط‌زیستی) کار کنند بلکه باید جوامع محلی، کل جامعه (به عنوان مثال ایالت، کشور و غیره) و محیط زیست را نیز هنگام توسعه برنامه‌های مدیریت در نظر بگیرند (۸). BBM تمام منافع مرتبط با اوقات فراغت، تفرج و گردشگری را دربرمی‌گیرد. در این رابطه درایور و همکاران (۱۹۹۱) (به نقل از اشتاین و کلارک، ۲۰۰۱) منافع شخصی افراد از حضور در فعالیت‌های تفرجی را به صورت جدول ۲ طبقه‌بندی نموده‌اند.

به درک مناسبی از بازدیدکنندگان تفرجی که ارزش‌های متفاوتی برای منابع قایلند، دارد (۱۱). پژوهش‌گران و متخصصان منابع طبیعی رهیافت مدیریت مبتنی بر منافع (BBM) را به منظور شناسایی، برنامه‌ریزی و مدیریت منابع تفرجی اتخاذ کرده‌اند. این رهیافت برای ترکیب ارزش‌های مناطق تفرجی در مدیریت منابع ایجاد شده (۹) و سعی در شناسایی نتایج مثبت تفرجی و برجسته نمودن این منافع در برنامه‌های مدیریتی به منظور تدوین برنامه‌هایی جهت تامین منافع را دارد (۷). این منافع ممکن است جنبه‌های مختلف شخصی، اجتماعی، اقتصادی و محیط‌زیستی را در برگیرد (۱۱). مدیریت مبتنی بر منافع نوعی طبقه‌بندی در منطقه انجام می‌دهد که این طبقه‌بندی بر مبنای نتایج بالقوه مفید (اجتماعی، فیزیکی و روانی) حاصل از شرکت در فعالیت‌های تفرجی / تفریحی است (۳۲). این رهیافت، پس از تعیین منافع مورد نظر مردم، منطقه را بر مبنای منافع قابل دست‌یابی طبقه‌بندی می‌کند. به این ترتیب، BBM یک ابزار مفهومی برای کمک به تحلیل نیاز و یا تقاضای تفرج است (۲۹). تعریف نفع از درایور و همکاران (۱۹۸۷) به نقل از اشتاین و اندرسون (۲۰۰۲) یک تغییر حالت مطلوب و یا بهبود شرایط یک فرد، گروه، جامعه و یا حتی موجودات غیر از انسان است. این استفاده از کلمه منفعت در شناسایی پیشرفت‌های مشخص که ممکن است نتیجه‌ای از مدیریت مناطق طبیعی برای افراد، خانواده‌ها، جوامع و یا حتی گروه‌های اجتماعی بزرگ‌تر باشد

جدول ۲ طبقات اصلی منافع شخصی حاصل از تفرج درایور و همکاران (۱۹۹۱) به نقل از اشتاین و کلارک، (۲۰۰۱)

منافع شخصی حاصل از تفرج		
لذت بردن از طبیعت	دست‌یابی/انگیزش (Achievement/Stimulation)	استقلال
یادگیری چیزهای جدید	آسایش فیزیکی	درون‌گرایی (Introspection)
تقویت روابط خانوادگی	تعلیم دادن/اراهنمایی دیگران	حضور داشتن با در نظر گرفتن دیگران
کاهش تنش	خطر کردن	خلاقیت
رهایی از استرس فیزیکی	کاهش خطر	احساس غربت (Nostalgia)
به اشتراک گذاشتن ارزش‌های مشابه	دیدن افراد جدید	دماهای قابل قبول

مادی که پایه و اساس تفکرات، رفتار و فرهنگ انسانی را تشکیل می‌دهند، تعریف شده است.

- درک برداشت‌ها: آن‌چه مردم باور دارند یا می‌دانند. برداشت‌ها بر مبنای بخش تجربه و همچنین فرهنگ، آموزش و ارتباطات است. برداشت به نوبه خود ممکن است نگرش و رفتار افراد را تحت تاثیر قرار دهد.

برای درک طیف وسیعی از استفاده‌های انسانی نیاز به شناسایی و درک این عوامل است. به عبارت ساده‌تر راه‌های مختلفی وجود دارد که انسان می‌تواند در تعامل با محیط‌های طبیعی باشد. به منظور مدیریت این تعاملات، درک ماهیت و وسعت تعاملات و نیروهای محرک و شکل‌دهنده آن‌ها از جمله ارزش‌ها و برداشت استفاده‌کنندگان هم به عنوان افراد مجزا و هم به صورت شبکه‌های اجتماعی، گروه‌ها و جوامع مهم است (۳۴).

به عنوان نمونه لیهی و اندرسون (۲۰۰۹) رهیافت BBM را در آبخیز کاسکاسکی در ایالت ایلی‌نویز در ایالات متحده آمریکا برای بررسی منافع جوامع محلی حاضر در این منطقه استفاده نمودند. اهمیت این منطقه به دلیل وجود گستره اراضی جنگلی همراه با گونه‌های در معرض خطر انقراض است. همچنین، بسیاری از پرندگان مهاجر از این منطقه به عنوان توقفگاه در حین مهاجرت استفاده می‌کنند که این موضوع سبب استفاده از BBM جهت شناسایی و تامین منافع جوامع محلی و گردش‌گران در راستای حفاظت از محیط زیست منطقه گردید. به این منظور، آن‌ها پرسش‌نامه‌ای تهیه و توسط افراد بومی منطقه و نیز کارکنان بخش مدیریت منطقه تکمیل نمودند. سوالات پرسش‌نامه به گونه‌ای تهیه شده بود که بتواند منافع کسب شده از جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، روحی روانی و محیط‌زیستی را نشان دهد. همچنین، آن‌ها سعی در شناسایی خصوصیات اجتماعی جوامع محلی، منافع مطلوب مورد نظر جوامع و جمع‌بندی پیشنهادات اعضای جوامع برای افزایش فرصت‌های کسب منافع در آینده داشتند. تعداد ۴۱

اگر چه به طور خاص شناسایی تمام منافع مناطق طبیعی یک گام مهم در برنامه‌ریزی سیمای سرزمین است، بیش‌تر منافع برای اظهارات توصیفی کوتاه یا روش‌های اندازه‌گیری خاص سودمند نیستند. به عنوان مثال، یک منطقه تفریحی محلی ممکن است نقش مهمی در بهبود رضایت ساکنان جامعه خود داشته باشد اما چگونه جامعه دقیقاً معنی می‌شود و چگونه رضایت ساکنان جامعه اندازه‌گیری می‌شود یک فرایند دشوار و گاهی مبهم است. با این حال، منافع مانند رشد اقتصادی و افزایش فرصت‌های شغلی بسیار آسان‌تر شناسایی و اندازه‌گیری می‌شود. این موضوع به این معنا نیست که منفعی که اندازه‌گیری آن‌ها سخت است نباید در فرایند برنامه‌ریزی استفاده شوند، بلکه این منافع تنها نیاز به شناسایی و توضیح توسط افرادی که آن منافع را کسب می‌کنند دارند (۸).

مدیران منابع طبیعی در تولید منافع نقش دارند. مدیران می‌توانند فرصت‌هایی برای مردم از طریق مدیریت ویژگی‌های اجتماعی، بیوفیزیکی و مدیریتی فراهم کنند. بنابراین، آن‌ها نیاز به درک روابط بین ویژگی‌های خاص محیط‌زیستی و منافع ارزش‌مند دارند. از طریق مدیریت این ویژگی‌های محیط‌زیستی، مردم باید قادر به رسیدن به منافع مورد نظر خود از سیمای سرزمین باشند خواه آن منافع شامل برداشت چوب باشد و یا منفعت حاصل از پیاده‌روی در جنگل برای از بین بردن استرس (۸). چهار عامل در ارتباط با استفاده انسان از محیط طبیعی وجود دارد:

- تعاملات: فعالیت‌هایی که انسان‌ها در آن اثرات مستقیم و یا غیرمستقیم در سیستم‌های طبیعی ایجاد می‌کنند.
- نیازها (تقاضا): نیروهایی که فعالیت‌های توصیف شده در بالا را تولید می‌کند. این خواسته‌ها به نوبه خود ارزش‌ها و درک مردم را تحت تاثیر قرار می‌دهد.
- ارزش‌ها: به عنوان "اهمیت، معنا، ابزار و یا اولویت-های افراد یا فرهنگ‌ها در مورد مواد مادی یا غیر

روش‌هایی که مردم از محیط لذت می‌برند، استفاده می‌کنند و تجربه کسب می‌نمایند را نشان می‌دهند (۲۷).

ایده اصلی برنامه‌ریزی مبتنی بر محل این است که علاقمندی به مکان مهم و متفاوت از علاقمندی نسبت به منابع است. بین ارزش نهادن به یک منبع و ارزش نهادن به یک محل که ممکن است حاوی منابع باشد و یا نوع خاصی از یک مکان باشد تفاوت وجود دارد. برنامه‌ریزی مبتنی بر محل مفاهیم، ارزش‌ها و وابستگی به یک مکان خاص را علاوه بر مفاهیمی که آن مکان به عنوان یک نوع محل خاص یا مکان حاوی یک منبع است، در نظر می‌گیرد. درک مفاهیم مهم مکان‌ها برای مردم و گروه‌ها می‌تواند طرح‌ریزان، مدیران و تصمیم‌گیران را برای توسعه دستورالعمل‌های مدیریتی که این ویژگی‌های مهم را حفظ می‌کنند کمک نماید. بنابراین، برنامه‌ریزی مبتنی بر مکان فرصت‌های ذیل را فراهم می‌کند (۲۷):

- توانمندسازی اعضای جامعه و ایجاد حس همکاری.
 - ایجاد روابط مثبت و حس اعتماد.
 - استفاده فعالانه از ذی‌نفعان (هم سازمان‌ها و هم مردم) در فعالیت‌های برنامه‌ریزی منطقه.
 - تعامل در یادگیری متقابل.
 - توضیح خط‌مشی‌ها و مبانی مدیریت.
 - سطح تعارض‌ها و جبران آن‌ها.
 - ارائه طرح جامع.
 - ترکیب طیف گسترده‌ای از مفاهیم مکانی در برنامه‌ریزی و مدیریت.
 - تمرکز بر شباهت‌های ذی‌نفعان نسبت به تفاوت‌ها.
- فرآیند برنامه‌ریزی مبتنی بر محل امکان برقراری تعامل بین افرادی که در یک مکان زندگی، کار و حرکت می‌کنند و کسانی که به آن مکان اهمیت داده و علاقمند هستند را برای مدیران فراهم می‌کند. به عبارت دیگر، برنامه‌ریزی مبتنی بر محل بین مکان و مردم تعامل برقرار می‌کند (۲۷).

به عنوان مثال فارنوم و کروگر (۲۰۰۸) از رهیافت PBP برای مدیریت تفرجی سرزمین در جنوب غربی مونتانا که شامل یک منطقه جنگلی و کوهستانی، مناطق مسکونی و کشاورزی است، استفاده نمودند. این منطقه قابلیت استفاده برای فعالیت

پرسش‌نامه تکمیل شد که این تعداد، ۱۰ پرسش‌نامه توسط کارکنان بخش مدیریت منطقه، ۹ عدد توسط گردش‌گران، ۵ عدد توسط کشاورزان، ۱۰ عدد توسط ساکنین منطقه و ذی‌نفعان محلی، ۴ عدد توسط بخش صنعتی و ۳ عدد توسط علاقمندان به محیط زیست تکمیل گردید. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد که افراد با دیدگاه‌ها و شرایط استفاده متفاوت، منافع متفاوتی از منطقه نیز مد نظر آن‌ها است. به عنوان مثال یک گردشگر و یک کشاورز هر یک به دنبال کسب منافع متفاوتی از منطقه هستند. بخش عمده‌ای از مصاحبه‌شوندگان اذعان نمودند که این منطقه جاذبه‌های گردشگری بسیاری دارد و گردشگری به عنوان یک صنعت می‌تواند نقش مهمی در رونق اقتصادی منطقه داشته باشد. همچنین، نتایج نشان داد بین بخش مدیریت منطقه و منافع کسب شده توسط جوامع محلی تعامل وجود دارد و مدیران جهت حفظ منطقه باید در بهبود و تقویت این روابط تلاش نمایند (۹).

• برنامه‌ریزی مبتنی بر محل (PBP)

برنامه‌ریزی مبتنی بر محل (PBP) با فرضی کاملاً متفاوت از SMS و BBM ایجاد شده است. در این رهیافت به جای برنامه‌ریزی بر مبنای نتایج مفید، جهت درک مفاهیم نمادین و احساسی و وابستگی مردم به مکان‌های جغرافیایی تلاش می‌کنند (۲۹). PBP اشاره به نوعی از طرح‌ریزی زمین و منابع طبیعی دارد که ارزش‌های گوناگون انسانی، استفاده‌ها، تجارب و فعالیت‌هایی که افراد در مکان‌های جغرافیایی مشخص انجام می‌دهند، در طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی سرزمین در نظر می‌گیرد. این رهیافت تأکید بر شناسایی استفاده کنونی، ارزش‌ها و مفاهیم دارد. در این رهیافت، اغلب سعی می‌شود شرایط آینده مورد نظر برای سیمای سرزمین تعیین شود. این رهیافت ذی‌نفعان را قادر می‌سازد انواع استفاده‌های ممکن از مکان را برای آینده نزدیک نظیر ۱۰ تا ۲۰ سال آینده شناسایی کنند (۲۷).

مفهوم مکان متخصصین و افراد معمولی را در مدیریت اراضی طبیعی، طرح‌ریزی تفرجی ناحیه‌ای، مباحث مربوط به جوامع محلی، حفاظت مناطق طبیعی و توسعه جوامع دخیل می‌کند (۲۸). ارزش‌های مکانی مولفه‌های مهمی هستند که

استاندارد و یک پروتکل نمونه ارائه شده توسط دانشمندان سازمان خدمات جنگل بهره می‌برد. برنامه‌ریزان از داده‌های NVUM برای درک ویژگی‌ها و ترجیحات بازدیدکننده در استفاده از زمین‌های عمومی و برآورد تقاضای تفریحی آینده استفاده می‌کنند (۲۹). در این رهیافت میزان رضایت بازدیدکنندگان، ترجیحات و نیازهای تفریحی آن‌ها، هزینه‌ها و شرایط اقتصادی اجتماعی نظیر میزان هزینه رسیدن به محل، تمایل به پرداخت ورودیه، ارزش‌گذاری اقتصادی - حفاظتی و تفریح‌گاهی ممکن است بررسی شوند.

به عنوان نمونه مافی‌غلامی و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای به ارزش‌گذاری اقتصادی تفریح‌گاه‌های طبیعی در منطقه چشمه دیمه استان چهارمحال و بختیاری با استفاده از روش هزینه سفر منطقه‌ای پرداختند. اساس این روش بر تخمین رابطه بین تعداد افراد مراجعه کننده به منطقه و بعد مسافت اماکن مسکونی این افراد از پارک است. این روش براساس استفاده از نقشه، دیدگاه و خصوصیات اقتصادی - اجتماعی بازدیدکنندگان از تفریح‌گاه و نیز افزایش هزینه و مسافت دسترسی به منطقه است. نتایج نشان داد که متغیرهایی مانند سن، سطح سواد و مقدار درآمد ماهانه بازدیدکنندگان، تاثیر عمده‌ای بر استفاده از تفریح‌گاه‌ها دارند. بررسی سطح سواد و مقدار درآمد ماهانه بازدیدکنندگان نشان داد که میان این متغیر و تعداد روزهای بازدید از تفریح‌گاه و نیز تمایل به پرداخت ورودیه، همبستگی بالایی وجود داشت. نتایج در عین حال نشان داد که سطح تحصیلات نیز نقش مهمی در جذب گردش‌گران چشمه دیمه داشته است (۳۵).

جمع‌بندی

رشد فزاینده جمعیت نیاز به استفاده از مناطق تفریح‌گاهی را افزایش داده است، اما عدم تعادل در مورد حضور گردش‌گران و استفاده ناصحیح و بدون برنامه بر عملکرد اکوسیستم‌ها اثرات مخرب دارد. اسحاقی‌راد و همکاران (۱۳۹۰) در این زمینه اظهار نمودند تفریح و توریسم در عرصه‌های طبیعی بیش‌تر بر غنای گونه‌های گیاهی اثر می‌گذارد و سبب حذف گونه‌های حساس و در معرض خطر می‌شود. امروزه صنعت گردشگری بسیار بزرگ

های تفریحی نظیر اسکی، پیاده‌روی، اتومبیل‌رانی در برف و مشاهده مناظر را دارد. آن‌ها ابتدا ۱۲ منطقه که قابلیت بالایی برای توسعه تفریح در منطقه را داشتند انتخاب نمودند. سپس ویژگی‌های بیوفیزیکی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیط زیستی آن را جمع‌آوری نمودند. برای آگاهی از شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی منطقه از نظرات مردم و نیز کارشناسان استفاده گردید. همچنین، نظرات افراد در خصوص این‌که چه مکانی را برای انجام فعالیت‌های تفریحی ترجیح می‌دهند جمع‌آوری گردید و به این طریق حس تعلق مکانی را در توسعه گردشگری در منطقه استفاده نمودند. در تحلیل نهایی جهت انتخاب مکان‌های نهایی برای توسعه تفریحی از نتایج بررسی احساس تعلق مکانی در منطقه استفاده گردید. در نهایت، از بین ۱۲ منطقه مناسب برای توسعه توریسم، با توجه به محدودیت‌های بودجه، شرایط و نیازهای منطقه تنها ۳ منطقه انتخاب شد. نتایج بررسی آن‌ها نشان داد در برخی بخش‌های سرزمین اکوسیستم جنگلی تخریب یافته که نیاز به کاشت درخت و احیای اراضی جنگلی برای بهبود وضعیت سیمای سرزمین منطقه است (۲۷).

• برنامه پایش اطلاعات بازدیدکننده (NVUM)

پایه‌های برنامه NVUM در سال ۱۹۹۶ توسط سازمان خدمات جنگل ایالات متحده به عنوان یک پروژه آزمایشی آغاز شد و از سال ۲۰۰۰ رسماً در سراسر سیستم جنگل‌های ملی اجرا شده است. سازمان خدمات جنگل ایالات متحده انواع مختلفی از داده‌ها مانند داده‌های سرشماری دفتر اطلاعات Bureau، نظرسنجی بازدیدکننده، نام‌نویسی از ابتدای مسیر، سوابق مشارکت عمومی، کمپینگ و مجوزهای جنگل‌کاری را برای برنامه‌ریزی سفر جمع‌آوری و استفاده می‌کنند. دور اول اجرای برنامه NVUM از ژانویه ۲۰۰۰ تا سپتامبر ۲۰۰۳ به طول انجامید (۱۶). اطلاعات جمع‌آوری شده از بازدیدکنندگان می‌تواند در مدیریت منابع تفریحی استفاده شود. NVUM اطلاعاتی در مورد مشارکت کارکنان سازمان و رفتار، ترجیحات، نیازها، تقاضا و میزان رضایت بازدیدکنندگان در مناطق تفریحی جمع‌آوری می‌کند. این رهیافت از سوالات

و در حال رشد است (۴). موفقیت در صنعت گردشگری به گونه‌ای که منابع حفظ و رضایت گردشگران تامین گردد زمانی حاصل می‌شود که نظرات، نیازها، ترجیحات و انتظارات بازدیدکنندگان در مدیریت مناطق تفریحی در نظر گرفته شود. به این منظور، رهیافت‌هایی برای مدیریت و برنامه‌ریزی بازدیدکنندگان ایجاد شده که در آن‌ها از نظرات و خواسته-

های بازدیدکنندگان در تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی استفاده می‌شود. این رهیافت‌ها شامل برنامه‌ریزی مبتنی بر محل (PBP)، مدیریت مبتنی بر منافع (BBM)، سیستم مدیریت منظره (SMS) و استفاده از اطلاعات بازدیدکنندگان (NVUM) است. جدول ۳ خلاصه‌ای از ویژگی‌های هر یک از رهیافت‌ها را نشان می‌دهد.

جدول ۳ خلاصه‌ای از ویژگی‌های رهیافت‌های مدیریت بازدیدکنندگان

رهیافت	هدف	دستاورد	کاربرد	مزایا	معایب
PBP	درک ارزش‌هایی که مردم محلی و گردشگران برای مکان‌های جغرافیایی مشخص قایلند و استفاده از آن در مدیریت مناطق تفریحی	برنامه‌ریزی و مدیریت تفریحی سرزمین با مشارکت مردم محلی و گردشگران	تعیین احساس تعلق مکانی و استفاده از آن در مدیریت سرزمین به گونه‌ای که محیط حفظ و نیازهای افراد برآورده شود	در نظر گرفتن مردم در برنامه‌ریزی و مدیریت سرزمین امکان برقراری تعامل بین جوامع محلی و گردشگران	نیازمند صرف زمان و هزینه برای حضور در منطقه، کسب اطلاعات و تحلیل آن است.
BBM	برنامه‌ریزی و مدیریت تفریحی سرزمین بر مبنای منافع حاصل از تفریح	زون‌بندی منطقه بر مبنای منافع حاصل از تفریح مدیریت سرزمین جهت تامین نیازهای گردشگران در هر یک از زون‌ها با حفظ کیفیت منابع سرزمین	تعیین موجودی سرزمین تعیین منافع حاصل از سرزمین برای ذی‌نفعان گوناگون مدیریت و برنامه‌ریزی سرزمین به گونه‌ای که منابع حفظ و منافع افراد تامین گردد	در نظر گرفتن مردم در برنامه‌ریزی و مدیریت سرزمین تامین نتایج و منافع تفریحی که مورد نظر گردشگران است. افزایش همکاری با مردم محلی در مدیریت منطقه که یک راهکار مهم در حفظ منابع سرزمین است	تحلیل اطلاعات کیفی حاصل از بررسی منافع مورد نظر افراد و جمع‌بندی و اولویت‌بندی آن‌ها منجر به پیچیدگی فرآیند می‌شود. نیازمند صرف زمان و هزینه برای حضور در منطقه، کسب اطلاعات و تحلیل آن است.
SMS	استفاده از ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد در برنامه‌ریزی و مدیریت تفریحی	تهیه نقشه کیفیت منظر برنامه‌ریزی و مدیریت تفریحی سرزمین بر مبنای ترجیحات زیبایی‌شناختی افراد	طراحی ساختارهای تفریحی نظیر مسیرهای پیاده‌روی، آلاچیق‌ها و اردوگاه‌ها بر مبنای ترجیحات زیبایی‌شناختی گردشگران زون‌بندی سرزمین بر مبنای جاذبه‌های بصری سیمای سرزمین	استفاده از نظرات مردم در برنامه‌ریزی و مدیریت سرزمین امکان ادغام ویژگی‌های زیبایی‌شناختی مردم با ویژگی‌های منابع بیوفیزیکی و اجتماعی - اقتصادی را در فرآیند برنامه‌ریزی تفریحی سرزمین فراهم می‌کند	نیازمند صرف زمان و هزینه برای حضور در منطقه، کسب اطلاعات و تحلیل آن است.
NVUM	جمع‌آوری اطلاعات از بازدیدکنندگان به منظور شناسایی رفتارها، ترجیحات، نیازها، تقاضا و میزان رضایت بازدیدکنندگان در مدیریت منابع تفریحی	تامین نیازهای تفریحی افراد برآورد تقاضای تفریحی برآورد میزان رضایت بازدیدکنندگان	شناسایی نیازها، ترجیحات و تمایلات تفریحی مردم ارزش‌گذاری حفاظتی مناطق تفریحی ارزش‌گذاری اقتصادی مناطق تفریحی و برآورد تمایل مردم به پرداخت ورودیه	کسب اطلاعات جامع از بازدیدکنندگان که می‌تواند نقش مهمی در مدیریت مناطق تفریحی داشته باشد.	نیازمند صرف زمان و هزینه برای حضور در منطقه، کسب اطلاعات و تحلیل آن است.

فهرست‌برداری و تحلیل ارزش‌های زیبایی‌شناختی سیمای سرزمین ایجاد شده است (۱۴). رهیافت **BBM** بر مبنای منافع حاصل از تفرج است و منطقه را بر مبنای نتایج سودمند حاصل از استفاده تفرجی طبقه‌بندی می‌کند. اشتاین و اندرسون (۲۰۰۲) بیان نمودند روش‌های سنتی که ارزش‌های سیمای سرزمین را تعیین می‌کند (به عنوان مثال بازار فرآیند تعریف شده برای تعیین ارزش چوب، مواد معدنی و دیگر منابع طبیعی است) برای در نظر گرفتن طیف گسترده‌ای از ارزش‌هایی که مردم برای طبیعت قایلند مناسب نیست. بسیاری از مردم در منطقه به دلایلی حضور می‌یابند که از طریق سیستم بازار نمی‌توان اندازه‌گیری نمود. آن‌ها اظهار نمودند **BBM** با شناسایی منافع و مدیریت مبتنی بر منافع این نقیصه را می‌تواند رفع نماید. اگر چه **BBM** نیاز دارد تا برنامه‌ریزان و مدیران به شناسایی منافع مطلوب حاصل از فعالیت‌های تفرجی بپردازند، با این حال آن‌ها باید بدانند که چطور سیمای سرزمین می‌تواند برای ارائه فرصت‌های منافع مطلوب مدیریت شود. برای ادغام کامل رهیافت **BBM** با مدیریت اکوسیستم باید منافع مورد نظر مردم را شناسایی و بررسی نمود که چگونه این منافع با توجه به ویژگی‌های سیمای سرزمین و فنون مدیریت قابل دست‌یابی است (۸). همچنین، اشتاین و کلارک (۲۰۰۱) در مطالعه خود منافع افراد از شرکت در فعالیت‌های تفرجی را با توجه به انگیزه حضور آن‌ها بررسی نمودند. نتایج نشان داد تمامی بازدیدکنندگان ترجیحات مشابه برای فعالیت‌ها و محیط‌های تفرجی داشتند، اما انگیزه‌های آن‌ها برای حضور در محیط و فعالیت‌ها متفاوت بوده است. بازدیدکنندگان غیر محلی اولویت بالایی را برای اکتشاف و آموزش قرار می‌دهند. بازدیدکنندگان محلی برای رهایی از استرس و احساس استقلال در این منطقه حضور داشتند. آن‌ها بیان نمودند برای کمک به بازدیدکنندگان غیر محلی جهت دست‌یابی به تجربه‌های مطلوب، برنامه‌ریزان می‌توانند اطلاعات آموزشی قابل دسترسی آسان را توسعه دهند (به عنوان مثال، مراکز بازدیدکننده، نقشه‌ها، تورهای طبیعت) و مسیرهای پیاده‌روی با انگیزه‌های ذهنی گردش‌گران طراحی کنند

PBP بر مبنای درک مفاهیم و ارزش‌های مردم در خصوص مکان‌های جغرافیایی مختلف است. این ارتباط و وابستگی بین مردم و مکان ممکن است روحی، روانی، اجتماعی، فرهنگی و یا ریشه در استفاده تاریخی افراد و گروه‌ها داشته باشد. به عنوان نمونه، ویلیامز و همکاران (۲۰۰۹) از رهیافت برنامه‌ریزی مبتنی بر مکان (**PBP**) برای مدیریت یک منطقه تحت حفاظت استفاده نمودند. آن‌ها در مطالعه خود بیان نمودند که مکان نقش مهمی در تعیین برنامه‌های مدیریتی به منظور حفاظت از مناطق با مشارکت مردم دارد. آن‌ها در مطالعه خود درک افراد از مکان‌های مختلف یک منطقه تفرجی حفاظتی و نیز احساس تعلق مکانی را بین بازدیدکنندگان، مردم محلی و موسسات ذی‌نفع بررسی نمودند (۲۸).

SMS رهیافتی است که ارزش‌های زیبایی‌شناختی را در برنامه‌ریزی و مدیریت مناطق تفرجی استفاده می‌کند. تفرج دارای ارزش‌های شخصی، معنوی و روانی است که از فردی به فرد دیگر متفاوت است. بنابراین، ظرفیت لذت بردن از یک رودخانه وحشی و یا یک سمفونی که کالاهای غیر مادی نامیده می‌شوند نیز بین افراد مختلف، متفاوت است. این ویژگی همچنین در مباحث زیبایی‌شناسی نیز مطرح می‌شود. یعنی ارزیابی شخصی افراد از جنبه‌های مهم زیبایی‌شناسی واریانس بزرگ‌تری نسبت به نظرات افراد در مورد برای یک جفت کفش معمولی خواهد داشت (۳۶). به این ترتیب، فضاهای گردشگری به میزان جذابیت خود می‌توانند گردش‌گران را به سوی خود جذب کنند. جذابیت ساختارمند جاذبه‌ها در زمینه جذب گردشگری دارای اهمیت است (۱). **SMS** مناطق تفرجی را در ۵ طبقه شامل خیلی جذاب و خوش‌منظره تا مناطق با جذابیت خیلی کم طبقه‌بندی می‌کند و براین اساس مدیریت، طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی را برای مناطق تفرجی انجام می‌دهد. به عنوان نمونه، سازمان مدیریت منطقه تفرجی جورجیا (۲۰۰۶) در پروژه‌ای از این رهیافت جهت تعیین محل ایجاد آلاچیق‌ها، نقاط دید، اردوگاه‌ها، منابع آبی و مسیرهای فرعی برای رسیدن به این سایت‌ها به گونه‌ای که افراد از مسیرهای خوش‌منظره عبور کنند، استفاده کردند (۱۲). همچنین، پاکارد (۲۰۱۰) در پژوهشی اظهار نمود **SMS** برای

کارکرد اکوسیستم‌ها و بهره‌برداری مستقیم یا غیر مستقیم از خدمات و کالاهای حاصل از آن‌ها ضروری است.

نتیجه‌گیری

افزایش جمعیت و پیامدهای ناشی از زندگی صنعتی، نیاز انسان به مناطق تفریحی / تفریحی با جلوه‌هایی از طبیعت را جهت رفع خستگی ناشی از زندگی ماشینی و آرامش روحی افزایش داده است. این امر سبب افزایش بیش از حد بازدیدکنندگان در برخی از مناطق تفریحی گردیده است. به منظور مدیریت صحیح و مناسب مناطق تفریحی به گونه‌ای که نیازها و ترجیحات بازدیدکنندگان تامین و کیفیت مناطق تفریحی حفظ گردد نیاز به استفاده از ابزارهای مدیریتی است. در مطالعه حاضر برخی از رهیافت‌های مدیریت مناطق تفریحی - که در آن‌ها از نظرات بازدیدکنندگان در مدیریت مناطق تفریحی استفاده می‌شود - شامل برنامه‌ریزی مبتنی بر محل (PBP)، مدیریت مبتنی بر منافع (BBM)، سیستم مدیریت منظره (SMS) و استفاده از اطلاعات بازدیدکنندگان (NVUM) توصیف و نحوه اجرای آن‌ها ارایه شده است. PBP برنامه‌ریزی مبتنی بر محل مفاهیم، ارزش‌ها و وابستگی به یک مکان خاص را علاوه بر مفاهیمی که آن مکان به عنوان یک نوع محل خاص یا مکان حاوی یک منبع است، در نظر می‌گیرد. فرآیند برنامه‌ریزی مبتنی بر محل امکان برقراری تعامل بین افرادی که در یک مکان زندگی، کار و حرکت می‌کنند و کسانی که به آن مکان اهمیت می‌دهند و علاقمند هستند برای مدیران فراهم می‌کند. به این ترتیب، برنامه‌ریزی مبتنی بر محل بین مکان و مردم تعامل برقرار می‌کند. این رهیافت با فرضی کاملاً متفاوت از SMS، و یا BBM ایجاد شده است. به گونه‌ای که به جای برنامه‌ریزی بر مبنای زیبایی‌شناختی و نتایج مفید حاصل از تفریح، این رهیافت جهت درک مفاهیم نمادین، احساسی و وابستگی‌های مردم (حس تعلق مکانی) به مکان‌های جغرافیایی تلاش می‌کند. BBM مدیریت مبتنی بر منافع درک روابط متقابل بین انسان و محیط طبیعی را بهبود می‌دهد، تعداد گزینه‌های مدیریتی را برای مدیران افزایش و کیفیت فعالیت‌های مدیریتی را ارتقا می‌دهد. همچنین، مدیریت منافع همکاری و تعامل بین ذی‌نفعان،

(به عنوان مثال، کشف، لذت بردن و یادگیری در مورد طبیعت). برای کمک به بازدیدکننده‌های محلی جهت دست‌یابی به تجربه‌های مورد نظر آن‌ها، برنامه‌ریزان باید فعالیت‌های متنوع تفریحی با هدف جلب رضایت آن‌ها فراهم کنند. این مطالعه نشان داد، مدیران برای ارایه فرصت‌های تفریحی با کیفیت باید انگیزه حضور بازدیدکنندگان را در نظر گرفته و ترکیبی از فعالیت‌های مختلف و متنوع تفریحی را برای آن‌ها فراهم آورند (۷).

گیل‌عسگر و همکاران (۱۳۹۰) بیان نمودند کمبود اعتبار، نیروی انسانی متخصص و ماهر و نبود متولی شخصی مشکل اصلی پارک‌های جنگلی شمال کشور است. همچنین روش‌های مدون و مشخصی برای مدیریت بازدیدکنندگان وجود ندارد (۲). این موضوع نشان می‌دهد که نیاز به استفاده از انواع چارچوب‌ها، برنامه‌ها و رهیافت‌های مدیریت بازدیدکنندگان نظیر PBP، BBM، SMS و NVUM برای مدیریت مناطق تفریحی در کشور به ویژه برای مناطق تفریحی جنگلی شمال کشور وجود دارد. در این خصوص، تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر خواسته‌های مردم از نقطه نظر اقتصادی و اجتماعی می‌تواند به پیش‌بینی نیازها و کمبودهای مناطق گردشگری کمک‌های قابل توجهی نماید. از آنجا که مدیریت مطلوب مناطق تفریحی نیاز به اطلاعات در مورد جریان مکانی و زمانی استفاده بازدیدکننده در مناطق تفریحی طبیعی برای کمک به شناسایی تهدیدات بالقوه مربوط به گردشگری برای منابع طبیعی و فرهنگی یک منطقه و کیفیت تجارب بازدیدکنندگان دارد، استفاده از رهیافت NVUM می‌تواند بسیار موثر باشد. از NVUM می‌توان برای شناسایی نیازها، ترجیحات و تمایلات تفریحی مردم، تعیین ارزشی که مردم برای بازدید و استفاده از مناطق تفریحی قابل هستند، ارزش‌گذاری حفاظتی و نیز تمایل مردم به پرداخت ورودیه استفاده نمود. هم چنین می‌توان از PBP، SMS، و BBM به ترتیب برای تعیین محل‌های خوش منظره، احساس تعلق مکانی و منافع مورد نظر مردم هنگام حضور در مناطق تفریحی و تامین خواسته‌های آن‌ها استفاده نمود. بنابراین استفاده از شیوه‌های درست مدیریت منابع طبیعی با رویکرد توسعه پایدار در کنار آگاهی از

ارزیابی می‌کند. این رهیافت با اجرای برنامه‌های پایشی منظم به مدیران جهت بررسی و تعیین میزان کارآمدی برنامه‌های مدیریتی اجرا شده و در حال اجرا در منطقه کمک می‌نماید. این برنامه برای محل جغرافیایی مشخص براساس موضوع مورد نظر با طرح سوالات مشخص قابل اجرا است. به عنوان مثال تجزیه و تحلیل عوامل موثر بر خواسته‌های مردم از نقطه نظر اقتصادی و اجتماعی می‌تواند به پیش‌بینی نیازها و کمبودهای مناطق گردشگری کمک‌های قابل توجهی نماید.

از جمله این عوامل ارزشی است که مردم برای بازدید و استفاده از این مناطق تفریحی قایل هستند که جز منافع مستقیم تفرج‌گاه‌ها بوده و مردم آن را با بیان مبالغ تمایل به پرداخت ابراز می‌کنند (۳۷). بررسی این موضوع با استفاده از رهیافت NVUM امکان‌پذیر است. به طور کلی، هر یک از رهیافت‌های بررسی شده، مراحل و روش‌های کلی خود را دارد و تمام آن‌ها هر دو شرایط محیط‌زیستی و تجربی (اجتماعی) را مورد بررسی قرار می‌دهند. این ابزارها از نظرات مردم در تدوین دستورالعمل‌های مدیریتی استفاده می‌کنند. بنابراین با استفاده از این ابزارهای مدیریتی می‌توان در راستای مدیریت موفق مناطق تفریحی با تامین رضایت بازدیدکنندگان و حفظ کیفیت منطقه گام برداشت.

منابع

- ۱- افراخته، حسن، و خدایی، بهرامعلی، ساماندهی گردشگری در تفرج‌گاه‌های پیراشهری هماهنگ با ظرفیت تحمل محیطی، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی. بهار ۱۳۹۰، جلد ۱۷، شماره ۲۰: ۶۹-۸۸.
- ۲- گیل‌عسگر، رمضان، کیوان، صائب، ارجمندی، رضا و خراسانی، نعمت‌الله، تدوین استراتژی یکپارچه زیست محیطی پارک جنگلی صفارود به روش ANP. فصلنامه علوم و فنون منابع طبیعی، بهار ۱۳۹۰، سال ششم، شماره ۱: ۱۱۱-۱۲۵.

3. Manning, R. E, 2014. Research to guide management of outdoor recreation and tourism in parks and protected areas, Koedoe, Vol. 56, No. 2: 1-7.

پایش طولانی‌مدت، بازاریابی بر مبنای فرصت‌های منافع و اهداف شفاف مدیریتی را افزایش می‌دهد. این رهیافت در واقع نشان می‌دهد که مدیران مناطق طبیعی نه تنها باید به بازدیدکنندگان برای دست‌یابی به منافع روانی و فیزیولوژیکی در یک منطقه طبیعی (به عنوان مثال منافع نظیر آمدگی جسمانی، رهایی از استرس، آموزش‌های محیط‌زیستی) کمک نمایند بلکه باید جوامع بومی منطقه و نیز کل یک جامعه (به عنوان مثال ایالت، کشور و غیره) و محیط زیست را هنگام توسعه و طرح‌ریزی برنامه‌های مدیریت در نظر بگیرند. به این ترتیب، مردم به دلیل منافع که از طبیعت کسب می‌کنند در حفظ و نگهداری محیط می‌کوشند و فعالانه در این امر مشارکت می‌نمایند. تمرکز بر روی منافع مورد نظر به عنوان هدف برنامه‌ریزی منجر به مدیریت کارآمدتر و قابل قبول تفرج در دراز مدت شود. به این ترتیب چارچوب مدیریت مبتنی بر منافع برای ترکیب کردن ارزش‌های تفریحی منطقه در مدیریت منابع طبیعی است. این رهیافت با بررسی انگیزه افراد از حضور در محیط و فعالیت‌های مورد نظر آن‌ها به مدیران جهت طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی صحیح برای منطقه کمک می‌نماید. SMS یک ابزار مدیریت بصری است که توسط معماران لنداسکیپ جهت تهیه نقشه کیفیت منظره و حساسیت لنداسکیپ‌های طبیعی توسعه یافته است. این رهیافت با استفاده از ترجیحات زیبایی افراد در فعالیت‌های برنامه‌ریزی و مدیریت سازمان امکان‌پذیر می‌نماید. رهیافت SMS امکان ادغام خصوصیات زیبایی‌شناسی با دیگر منابع بیولوژیکی، فیزیکی و اجتماعی - فرهنگی را در فرایند طرح‌ریزی فراهم می‌کند و به مدیران در شناسایی مکان‌هایی که برای بازدیدکنندگان جذاب است و به طور کلی پر بازدید هستند کمک می‌نماید. NVUM رهیافتی است که با پایش استفاده‌های بازدیدکنندگان طی زمان در کل منطقه مطالعاتی نیازها، ترجیحات و انتظارات بازدیدکنندگان و نیز میزان رضایت آن‌ها را بررسی می‌کند. همچنین، این رهیافت وضعیت منطقه و تغییرات احتمالی آن در اثر فعالیت‌های انسانی را

t/_08_DeltaProposedAppendices8.1.pdf.

Viewed 10.5.2015.

11. Kil, N. Holland. S. M. & Stein, T. V. 2015. Experiential Benefits, Place Meanings, and Environmental Setting Preferences between Proximate and Distant Visitors to a National Scenic Trail. *Environmental Management*. Vol 55:1109–1123.

12. Georgia appalachian trail club. 2006. Plan for management of the appalachian trail. In georgia.

<http://www.appalachiantrail.org/docs/local-management-plans/2006-georgia-a-t-club-local-management-plan.pdf>.

Viewed 05.02.2015.

13. Germond, T. L. 2009. Evaluating Methods for Measuring and Managing the Cumulative Visual Effects of Oil and Gas Development on Bureau of Land Management National Conservation Lands in the Southwestern United States. A Thesis Submitted to the Graduate School of the University of Massachusetts Amherst in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of regional planning. Scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?Article=1446&context=theses. Viewed 02.03.2015.

14. Packard, T. E. 2010. A process for defining landscape-specific design guidelines for the shoreland of Lake Tahoe. Thesis Submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Landscape Architecture in Landscape Architecture in the Graduate College of the University of Illinois at Urbana-Champaign. https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/16911/1_Packard_Thomas.pdf?sequence=2. Viewed 05.02.2015.

15. Bureau of Land Management, North Dakota Field Office, Dickinson, North Dakota. 2015. Hawkeye Pipeline System Project Draft Environmental Assessment. EA Number:

۴- اسحاقی‌راد، جواد، حیدری، مهدی، مهدوی، علی، و زینی‌وندزاده. منیر، تاثیر فعالیت‌های تفریحی بر پوشش گیاهی و خاک پارک جنگلی (مطالعه موردی: پارک جنگلی چقاسبز ایلام)، مجله جنگل ایران، بهار ۱۳۹۰، سال سوم، شماره ۱: ۷۱-۸۰،-

5. Stankey, G.H., Cole, D. N., Lucas, R. C., Petersen, M. E. & Frissell, S. S. 1985. The Limits of Acceptable Change (LAC) System for Wilderness Planning. United States Department of Agriculture & Forest Service. General Technical Report INT-176.

6. Burns, R. C. & Moreira, J. C. 2013. Visitor Management in Brazil's Protected Areas: Benchmarking for Best Practices in Resource Management. *The George Wright Forum*. Vol. 30. N. 2: 163-170.

7. Stein, T. V. & Clark, J. K. 2001. Taking a Benefits-Based Approach to Understanding, Planning, and Managing Nature Based Recreation in Florida. <http://sofew.cfr.msstate.edu/papers/2204stein.pdf>. Viewed at 10.08.2014. Pages: 10.

8. Stein, T. V. & Anderson, D. H. 2002. Combining benefits-based management with ecosystem management for landscape planning: Leech Lake watershed, Minnesota. *Landscape and Urban Planning*. Vol. 60: 151–161.

9. Leahy, J. E. & Anderson, D. H. 2005. Fireworks, duck races, and haunted trails: a benefits-based management research project involving rural Illinois communities & federally managed outdoor recreation areas. www.for.gov.bc.ca/hfd/library/documents/bib93250/78.pdf. Viewed at 05.03.2015.

10. The Bureau of Land Management (BLM). 2009. Appendix 8.1 Benefits Based Recreation Management.

http://www.blm.gov/style/medialib/blm/ak/gdo/delta_river_plan.Par.52643.File.da

- از روش ارزش-گذاری مشروط. مجله جنگل ایران، انجمن جنگلبانی ایران، پاییز ۱۳۹۰، سال ۳، شماره ۳: ۲۳۳-۲۴۱.
- ۲۳- صالح‌نیا، مینا، حیاتی، باب‌الله، قهرمان‌زاده، محمد، و مولایی، مرتضی، برآورد ارزش بهبود وضعیت محیط‌زیستی دریاچه ارومیه: کاربرد روش آزمون انتخاب. نشریه اقتصاد و توسعه کشاورزی، زمستان ۱۳۹۲، جلد ۲۷، شماره ۴: ۲۶۷-۲۷۶.
- ۲۴- زارع‌مهرجردی، محمدرضا، و ضیاآبادی، مریم، ارزش طبیعت‌گردی حفاظت از منطقه تفریحی-گردشگری شیرکوه یزد، علوم و تکنولوژی محیط زیست، بهار ۱۳۹۳، دوره شانزدهم، شماره ۱: ۱۲۳-۱۳۱.
25. Wahle, C. 2003. Place-based conservation in the US: the emergence and challenges of marine protected areas. http://marineprotectedareas.noaa.gov/pdf/fac/wahle_context_final_monda_y.pdf. Viewed at .10.07.2014.
26. Dooling, S. Simon, G. & Yocom, Ken. 2006. Place-based urban ecology: A century of park planning in Seattle. *Urban Ecosyst.* 9: 299-321.
27. Farnum, J. O. & Kruger, L. E. 2008. Place-Based Planning: Innovations and Applications from Four Western Forests. http://www.fs.fed.us/pnw/pubs/pnw_gtr741.pdf. Viewed at .10.05.2014.
28. Williams, D. Stewart, W. & Kruger, L. 2010. Place-Based Conservation: Advancing Social Theory and Practice. http://www.parklab.uiuc.edu/place_final_draft_5-22-11.pdf. Viewed 15.08.2014.
29. Cerveny, L. K., Blahna, D. J., Stern, M. J., Mortimer, M. J. S., Predmore, A. & Freeman, J. 2011. The Use of Recreation Planning Tools in U.S. Forest Service NEPA Assessments. *Environmental Management.* 48:644-657. DOI 10.1007/s00267-011-9701-9.
30. United States Department of Agriculture & Forest Service. 1995. *Landscape Aesthetics*. DOI-BLM-MT-C030-2015-146-EA. www.blm.gov/style/medialib/blm/mt/blm_programs/lands/hess_hawkeye.Par.4605.File.dat/Hess%20Hawkeye%20EA.pdf. viewed 02.05.2015.
16. White, E. M. Zarnoch, S. J. & English, D. B.K. 2007. Area-Specific Recreation Use Estimation Using the National Visitor Use Monitoring Program Data. http://www.fs.fed.us/pnw/pubs/pnw_rn557.pdf. Viewed at .10.03.2014.
17. Burns, R. 2010. Social Science Research in USDA Forest Service Region 6. <http://gorgevitalsigns.org/recreation/SustRec/Region6NResearch.pdf>. Viewed 10.07.2014.
18. USDA Forest Service. 2010. National Visitor Use Monitoring Results USDA Forest Service National Summary Report. http://www.fs.fed.us/recreation/programs/nvum/nvum_national_summary_fy2009.pdf. Viewed 02.02.2015.
- ۱۹- اسماعیلی ساری، عباس، و لطیفی اسکویی، نگین، ارزش-گذاری اقتصادی - تفرج-گاهی پارک جنگلی عون بن علی تبریز، علوم و تکنولوژی محیط زیست، زمستان ۱۳۸۷، شماره ۴، ۲۰۸-۲۱۷.
- ۲۰- نخعی، نجمه. مرتضوی، سید ابوالقاسم، امیرنژاد، حمید، و نوازی، محمدعلی، برآورد ارزش حفاظتی پارک جنگلی نور با استفاده از روش ارزش-گذاری مشروط، اقتصاد کشاورزی، ۱۳۸۹، جلد ۴، شماره ۱: ۱۷۱-۱۸۹.
- ۲۱- خاکسارآستانه، حمیده، دانشور، محمود، کلاته عربی، وحید، و اکبری، سید محمدرضا، برآورد ارزش تفریحی پارک‌های جنگلی شهر مشهد با استفاده از روش ارزش-گذاری مشروط (CVM). تحقیقات اقتصاد کشاورزی، تابستان ۱۳۹۰، جلد ۳، شماره ۲. صص ۶۱-۷۸.
- ۲۲- ناجی، محمد، بنی‌اسدی، مصطفی، صالح، ایرج، و رفیعی، حامد، برآورد ارزش تفرجی پارک جنگلی قائم کرمان با استفاده

34. Ormsby, J., Moscardo, G., Pearce, P. & Foxlee, J. 2004. A Review of Research into Tourist and Recreational Uses of Protected Natural Areas, Great Barrier Reef Marine Park Authority. Research publication no. 79.
- ۳۵- مافی غلامی، داوود، نوری کمری، اکرم، و یارعلی، نبی الله، ارزش گذاری اقتصادی تفرجگاه‌های طبیعی با استفاده از روش هزینه سفر منطقه‌ای (مطالعه موردی: چشمه دیمه استان چهارمحال و بختیاری)، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، بهار ۱۳۹۰، شماره ۷۵: ۱-۱۶.
36. Davis, R. K. 1963. Recreation planning as an economic problem. *NATURAL RESOURCES JOURNAL*. Vol: 239 – 249.
- ۳۷- راحلی، حسین، خداوردیزاده، محمد، نجفی علمدارلو، حامد، برآورد ارزش تفرجی روستای بند ارومیه به روش ارزش گذاری مشروط، تحقیقات اقتصاد کشاورزی، زمستان ۱۳۸۹، جلد ۲، شماره ۴: ۴۹-۶۲.
- A Handbook for Scenery Management. www.fs.fed.us/cdt/carrying_capacity/landscape_aesthetics_handbook_701_no_append.pdf. viewed 05.03.2014.
31. Scott, R. 2011. Scenic resources inventory and assessment newberry volcano egs demonstration project Deschutes County, Oregon. http://www.blm.gov/or/districts/prineville/plans/files/Scenic_Report.pdf. Viewed at .10.07.2014.
32. McCool, S. F., Clark, R. N. & Stankey, G. H. 2007. An Assessment of Frameworks Useful for Public Land Recreation Planning. General Technical Report PNW-GTR-705. http://www.fs.fed.us/cdt/carrying_capacity_planning/assessment_frameworks_pnw_gtr705.pdf.
33. Ellis, G. D., Compton, D. M. Tyson, B. & Bohlig, M. 2002. Campus Recreation Participation, Health, and Quality of Life. *Recreational sports journal*. VOL. 26. NO. 2: 51 – 60.